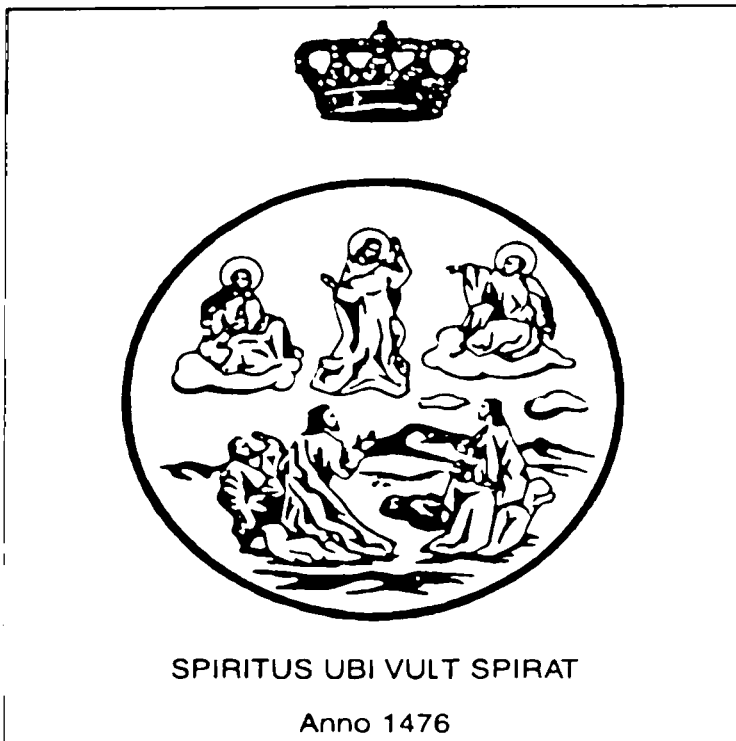

De Koninklijke Rederijderskamer Sint-Pieter Vreugd en Deugd, alias "De Vodden" bestaat 525 jaar: een merkwaardige geschiedenis

door Lynn De Sutter

In de herfst van vorig jaar vierden de *Vodden* een uniek jubelfeest, het feest van hun 525-jarig bestaan. In een tekst van de hand van Lynn de Sutter, op een sprankelende manier gebracht door Chantal van Ongevalle, werd de merkwaardige geschiedenis geschetst van de vermoedelijk oudste vereniging van de stad. Hier volgt dit leerrijk en origineel verhaal. (MVT)

Burgemeester, scepenen ende raedsleden
Van onze keyserleycke stad Geertsbergen
Soo nauw gelegen aan ons hart
Zeer Eerwaarde Heer Deken van onze hoofdkerk
Sint Bartholomeus op den mart

Genodigden, confreres en andere artiesten
En uiteraard
U, prince der Kamer der Thaboristen

Heet ik welgecomen op deze academische zitting
zowaar
Voor de viering van ons 525 jaar

We gaan over 't toneel eens dichten
En stillekens de sluier lichten
Van alles wat er is gebeurd
Wat dient geloofd of afgekeurd

En als u reeds begint te vrezzen

Dat ik hier alles in rijmvorm ga lezen
Dan kan ik u nu al zeggen
't is ook voor mij gemakkelijker in proza uit te leggen.

Misschien vraagt u zich wel af waarom ik zo lyrisch ben begonnen ;
Wel in modern Nederlands zou je kunnen stellen :
"I was going back to my roots"

Want de kamers van retorica dateren inderdaad uit de tijd van de hoofse lyriek,
Uit de tijd van 'van twee coninckskinderen' of van 'Egidius, waer bestu bleven'
Met andere woorden de vodden horen eigenlijk thuis op de eerste bladzijde van een handboek Nederlandse letterkunde.

Vindt u dat wat..."overdreven" ?

Dan mag u niet vergeten dat de vodden geboren zijn onder de Bourgondische hertogen ;
Dat wil zeggen in een tijd waarin cultuur het hoogste goed was ;

In een tijd waarin een rijk Vlaanderen tot bloei kwam in al zijn aspecten : denken we maar aan de Brabantse Gotiek of aan de Vlaamse Primitieven die op hun schilderijen maar al te vaak de stoeten en optochten van de rederijders weergaven.

Komt daarbij dat Geraardsbergen behoorde tot Keizerlijk Vlaanderen, wat u nog steeds terugvindt in het wapenschild : de zwarte leeuw van Vlaanderen en de keizerlijke arend met open vleugels ;

Dat Geraardsbergen toen de rang van hoofdplaats bekleedde van "de twee steden van het Land van Aalst" een kasselrij machtiger dan die van Brugge of Gent.

In zulke context is het dan ook niet verwonderlijk dat juist hier drie van de oudste rederijderskamers van ons land zich bevonden :
de witte waterroos van Ninove ,
de Catharinisten van Aalst
en de Thaboristen van Geraardsbergen.

Waarschijnlijk is de Babylonische verwarring onder-tussen compleet, want over wie hebben we het nu eigenlijk vanavond :

Over de koninklijke rederijderskamer Sint Pieter ? ;

Over de Thaboristen ? ;

Vanwaar komt Vreugd en Deugd dan ? ;

En wie zijn in 's hemelsnaam "de vodden" ?.

Laat mij toe uw gids te zijn voor dit kind met vele namen.

Een rederijderskamer is in de eerste plaats een Gilde net als de andere middeleeuwse ambachtsgilden hiërarchisch gestructureerd : met een prince, een fiscaal, een opperden en een cnaep en derhalve door de kasselrij erkend en gesubsidieerd.

Maar het is een Gilde die evolueerde van het uitbeelden van scènes uit de Latijnse liturgie naar gesproken toneel gaande van moraliserende mysteriespelen als « Marieken van Nieuweghe » tot komische esbattementen en sotternieën als « hanneken lectertant » Maar er zijn ook voorwaarden om als rederijderskamer erkend te worden : er moet een wapenschild zijn ; onze kartel ziet u.....

Men moet zich onder de bescherming stellen van een patroonheilige : de vodden kozen Sint Petrus, vandaar dus rederijderskamer Sint Pieter.

Men moet een godsdienstig mysterie vereren : de vodden kozen voor de gedaanteverandering van Christus op de berg Thabor ; vandaar de Thaboristen ;

Iedere kamer moet ook een devies hebben : dat kan "Tot geneugte der sinnen" zijn of zoals de vodden kozen "de geest waait waarheen hij wil", waardoor in sommige oude boeken ook wel eens de benaming Kamer van Rhetoryke van den heiligen gheest voorkomt.

De toevoeging « Vreugd en Deugd » is van recentere oorsprong ; we schrijven 1853 : de Franse revolutie heeft zijn sporen nagelaten. Het duurt van 1795 tot 1833 voor ze dit te boven komen : een groot aantal van hun leden was immers gerust te vinden voor de "verlichte" gedachten van het Premier Empire en scheuren zich af in een nieuwe toneelmaatschappij « voor eer en kunst », de motionisten , in Geraardsbergen beter bekend als de "mosers".

In 1853 besluiten een handvol overgebleven vodden zich samen te smelten met de maatschappij voor Blijspelen Vreugd en Deugd. Het werd een wederzijdse verrijking : een huwelijk tussen een Gilde die Vondel en Molière speelt en een maatschappij gespecialiseerd in kluchten en zangspel. Het kind dat ze voortbrachten werd « de vodden » een Geraardsbergs koosnaampje voor een vereniging die de bewoners van zijn stad vergaste op komische zangstukken : vaudevilles !

En zo kom je dan na 525 jaar aan de welluidende naam :

Koninklijke rederijderskamer Sint Pieter Vreugd en Deugd, kortweg : De Vodden !

525 jaar die we misschien helemaal niet hadden kunnen vieren zonder de Adrianisten want we vinden de Vodden wel terug in de stadsrekeningen van 1479 of in de resolutieboeken van de Catharinisten van Aalst van 1480 maar er zijn geen resolutieboeken met de stichting van de Thaboristen.

Het zou nagenoeg onmogelijk geweest zijn het juiste stichtingsjaar terug te vinden zich enkel baserend op rekeningen of verslagen van anderen, had de Gilde in 1716 geen brief geschreven naar de Keizer waarin ze vragen de nieuw opgerichte rederijderskamer van Sint-Adriaan te verbieden gewoon op grond van het feit dat 'zij' (de Vodden dus) al sinds 18 november 1476 speelden in de stad Geraardsbergen.

De Gilde van Sint-Adriaan was een nieuwe rederijderskamer ontstaan in de Adriaansabdij die nieuwe leden aflaten beloofde en op een paar weken tijd meer dan tweeduizend leden telde !

Een doorn in het oog van de Vodden die zich ten prooi zagen aan een ware leegloop, dus werd keizerlijke hulp ingeroepen, echter zonder gehoor.

Het zou een bijna honderdjarige oorlog worden met voor huidige normen gewaagde confrontaties : zo werd in 1752 door een magistraat en Adrianist de twee vensters van de kamer in het stadhuis waar de Gilde vergaderde gewoon dichtgemetseld. Dat betekende dat er niet meer kon worden vergaderd want de Gilde mocht geen kaarsen meer aansteken sinds ze in het groene *tafelcleedt der burgemeester en scepene*n (zoals u ziet verandert er op sommige plaatsen niet zo veel) een aantal gaten hadden gebrand.

Na een klacht bij de burgemeester wordt er beloofd dat de vensters terug zullen worden geopend maar 's nachts breken de Adrianisten gewoon de trap af die leidt naar de Gildecamer. Het verplicht de kamer te vergaderen in het lokaal van de schuttersgilde boven de Putsemeynpoorte tot ze hun eigen toneelhuis bouwen in de Denderstraat.

En het is misschien nu, bij deze viering, het juiste moment om u er toe te bewegen ,burgemeester en schepenen, om voor een Gilde die sinds haar ontstaan in 1476 *ene camer* op het stadhuis mocht betrekken, het haar gedane onrecht op te heffen en dit stadhuis opnieuw te verrijken met een kamer van retorica!!!! Maar dit even terzijde.

We hadden het over de vete met de Adrianisten.

In 1758, amper 6 jaar later steken ze het vuur weer aan de lont door in de Processie van Plaisance voor het schrijn te willen lopen wat met harde hand door de Vodden wordt verhinderd.

Na ettelijke conflicten en brutaliteiten (noem het gerust 18de eeuwse terrorisme) neemt keizerin Maria Theresia uiteindelijk het heft zelf in handen en besluit « dat de gilde van st adriaan mee mag lopen in de processie maar vooraan omdat ze de jongste is en dat de gilde van Sint Petrus het absolute voorrecht krijgt met al zijn eretekens en attributen het schrijn te vergezellen ! », een voorrecht dat, als ik u er even mag op wijzen, nog steeds met vastberadenheid wordt opgeëist.

De Vodden gaan het Schrijn nog altijd voor ondanks de vele pogingen die ieder jaar weer worden ondernomen, laat dit dus nu voor eens en voor altijd duidelijk zijn.

De strijd tussen Vodden en Adrianisten krijgt bijna Shakespeariaanse allures : de strijd tussen het Rose en het Globetheatre aan de oevers van de Thames speelt zich hier af aan de oevers van de Dender met het Adriaantheater in de Steenstraat en het *toneelhuys der retorica* in de Denderstraat!

En ironisch genoeg hebben we de Franse revolutie nodig gehad om van de Adrianisten verlost te raken, want toen door de Franse Revolutie de gilden ontbonden werden en hun bezittingen verbeurd verklaard, werd het theater van de Adrianisten staats eigendom, het moest een staats school worden maar het werd na de onafhankelijkheid van België door de stad ingericht als stadsschouwburg : "*Sintarjoan*".

De Vodden echter deden een beroep op hun secretaris én bierverkoper Francis Degernier om het huis met zaal welke hij huurde van de kamer aan te geven als « *ene wooning voor mijne professie als bierverkoper, met weinig debiet, en zonder uitstekende tekenen betreffende die professie en voor wat het spektakel aangaat achter mijne wooning, dit is enkel eene oefenplaatse voor de jeugd om hun te oefenen in de zeden der republiek dat hen gratis wordt verleent om hunne toneelstukken te vertoonen mits ze voldoen aan de geest en wetten der republiek !* »

Hierdoor kregen de Vodden het voor elkaar om gedurende gans de Franse bezetting (als katholieke gilde) toneelstukken op te voeren in hun eigen toneelhuys onder verschillende benamingen zoals jonckheid van E. verbeek of kunstbe-ijverende burgers van Geraardsbergen.

Ze bleven in hun eigen toneelhuys spelen tot in 1832 . Toen besloten ze om naar de stadsschouwburg te trekken ; hun toneelhuys werd eerst een weeshuis ,

later een academie van teken- en bouwkunde en is nu bij u allen beter bekend als « 't Groen Kruiske », de benaming Thaborzaal kan u er echter nog steeds terugvinden !

Met als gevolg dus: sinds 1833 speelden de Vodden in de theaterzaal van hun grootste vijand of zoals Bredero zei : 't kan verkeren ! !

En toen kwam de moderne tijd : het oude *Sintarjoan* voldeed niet meer aan de eisen van de hedendaagse theaterbezoeker en we "kregen" een nieuw theater : het Arjaantheater met comfortabele zitplaatsen, een regiekamer vol knopjes en kleedkamers met douches maar ...zonder orkestbak , zonder acoustiek en vooral... zonder ziel ! !

Ik weet dat het ondankbaar klinkt maar vergeef ons dat we het gefluister van de eeuwenoude planken missen, de likjes verf of krom geklopte nagels van een vorige productie, dat we niet meer het gevoel hebben « thuis » te komen als we de deur van het Arjaantheater openzwaaien ook al zijn de mogelijkheden en faciliteiten oneindig veel groter.

Het is niet meer « van ons » !

En samen met *Sintarjoan* verdween ook nog iets anders want als ik rond mij kijk, dan denk ik soms (Laat mij toe een boutade te gebruiken) : « Prince, er zijn geen vodden meer ! »

En nu zie ik hier en daar een wenkbrauw de hoogte ingaan. Wat zegt ze nu ? Op een viering van 525 jaar zeg je zoiets toch niet, en toch kon ik het niet laten en ik zal u vertellen waarom :

Prince, u behoort nog tot de « tot nu toe » laatste gouden generatie van de vodden ; de generatie van Mijnheer Adrien De Moyer, Germain Schollaert, Marcel Daver, Jozef De Wetter , Frans Aerts.

Een generatie die 3 tot 4 producties per jaar bracht : operettes, vaudevilles, drama's en kluchten met een grote bezetting waarvan we nu nog enkel kunnen dromen, een generatie die naast dié producties ook nog eens optredens verzorgde in het hospitaal (wat trouwens een traditie was sinds de 15de eeuw) ook al vergaten ze in al hun enthousiasme soms hun broek aan te trekken, een generatie voor wie repetities wel begonnen op een vast uur maar toch zo moeilijk eindigden, die niet met een fles water naar de repetitie kwamen maar hun dorst lesten aan één of anderen toog, een generatie bij wie de banketten steevast uitliepen op het declameren van zelf geschreven tafelspelen of met luide borst meezingen van "*Voddenliederen*" en het dansen tot 's morgensvroeg, een generatie die naast acteren ook nog kon « spelen » op een scène, die niet ernstig hoefde te zijn om het gebrek aan tekstkennis te verdoezelen onder de mantel der

concentratie, maar waar nog ruimte was voor grapjes zoals het vervangen van toastjes door vezelplaatjes, een generatie die fier was rederijker te zijn, die niet hotste van de ene maatschappij naar de andere maar trouw bleef aan zijn eed van rederijker.

En laat mij hierbij ook even de dames in de bloemen zetten die deel uitmaakten van die gouden generatie maar die door de statuten van de Kamer geen lid konden worden van de Vodden. Deze generatie « vergeten » vrouwen die zelfs geen aanspraak kunnen maken op een zilveren of gouden jubileumviering omdat hun lidmaatschap nog niet zolang strekt, ook al zijn sommigen al veel langer dan hun man actief bij de Vodden. Laat dit een hulde zijn voor die generatie vrouwen die zonder lidmaatschap, zonder erkenning op "goeienavond, ik ben Jeanine Martoni van de Opera van Gent", doodgewoon antwoorden "en ik ben Margot van de Kamer". Met één en dezelfde fierheid!

Een generatie die, ere wie ere toekomt, de voedingsbodem en leerschool was voor zowat de crème van de huidige toneelwereld:

Gilberte De Brauwer, een monument in de balletwereld,

Marnik Baert, scenograaf van onder andere het binnenkort in première gaande 'Camelot',

Peter De Smet, stemcoach van zowat heel bekend Vlaanderen en hoofdrolspeler in *Les Misérables* en *The Phantom*,

Linda Lepomme, artistiek directeur van de musicalafdeling van het Ballet Van Vlaanderen;

Vodden voor wiens talent Geraardsbergen en de Kamer te klein waren;

Maar ook bijvoorbeeld een Alain Brodelet en Frederika Schollaert die Geraardsbergen wel trouw bleven en met wier meesterschap de vodden na jaren van stilte weer eens een operette op poten zette: *In 't Witte Paard*. En op wiens talent en métier de vodden nog steeds een beroep kunnen doen ook al gingen onze wegen uit elkaar.

En als ik daar dan allemaal aan denk, Prince, dan klaart de hemel op.

Want in die 525 jaar hebben we verwoestingen en epidemies overleefd, de Brabantse Omwenteling, de Franse Revolutie, de Spanjaarden en de Nederlanders, twee wereldoorlogen, inwendige onrusten en afscheuringen, de Adrianisten, Voor Eer en Kunst, Garamondi, allemaal kinderen van de Vodden die hun eigen weg gingen...

Als ik daar allemaal aan denk, dan KAN ik zeggen Prince: laat de modernen tijd maar komen met al zijn wereldschokkende dromen, met al zijn waanzin en

techniek en zijn verwent en veeleisend publiek.

Een Vodde is nog steeds een beetje retrozijn, is nog één met het verleden zijn, is nog trots en trouwheid kennen, is nog, zoals men zegt, « zijne wereld kennen ».

Een Vodde is klaar staan keer op keer

Nog voor oudjes en zieken in de weer

Is zich altijd weer volledig geven

Als de stad nog eens een stoet of spektakel wil beleven;

Daarom confreres beantwoord de vraag van dit laatste refrein

En bewijs allen hier dat er gerust nog 'Vodden' zijn

Door te repliceren zonder pardon

Als de prince vraagt: *gomme nur huis of drinken we nog ienen?*

JOM!

Bronnen:

- C. VAN CAUWENBERGE, Catalogus van de bibliotheek der koninklijke rederijderskamer Sint Pieter Vreugd en Deugd.

- A. BATSELIER, Kroniek van het toneel en van het letterkundig leven te geraardsbergen (1416-1808).

- Winklerprins, Encyclopedie van Vlaanderen.

- Artishistoria, De denderende steden.

- Victor Fris, Geschiedenis van Geraardsbergen.

- Brabander, II, 1922; Gerard di Montensis, Aanteekeningen betreffende de Rederijderskamers in het vroeger Tooneel te Geeraardsbergen.

- L. en J. Van Boeckel, Landjuwelen en Haagspelen in de 15de en 16de eeuw; Jaarboek vande Fonteyne, 1943.

- Prof. Dr. P. Van Elslander, Letterkundig leven in de Bourgondische tijd – de Rederijders.

V. Fris Uittreksels uit de stadsrekeningen van Geraardsbergen (1475-1658);

De resolutieboeken van de Kamer

En een grote erkentelijkheid voor dhr. Marc Punne waert om zich een weg te banen in de Rijksarchieven te Ronse